

Az önfejlesztés filozófiája

A belső művelése című ókori kínai értekezés

A *Belső művelése* (Neiye 内業) című ókori kínai mű a *Guanzi* 管子 című könyv egyik fejezete. A *Guanzi* című könyv az i. e. 8–7. században élt Guan Zhongról 管仲 kapta nevét, címének jelentése: Guan mester. Guan Zhong korának legendássá vált politikusa és gondolkodója volt, aki a hagyomány szerint annak a Qi fejedelemségbeli Huan fejedelemnek volt a főminisztere és első számú tanácsadója, aki a kínai ókor ún. Tavasz és Ősz korszakában (i. e. 8. sz.–i. e. 5. sz.) egy ideig hegemonként uralta az akkori kínai világot. Hegemoniája idején (i. e. 7. század) a hatalmi hierarchia élén teoretikusan a Zhou-dinasztia királya állt, de a *de facto* uralkodó a király felett protektorátust gyakorló Huan fejedelem volt. A hagyomány szerint Guan Zhong politikusi és gondolkodói tevékenysége jelentős mértékben járult hozzá Huan fejedelem politikai, kormányzati sikereihez.

Bár a könyv címe azt sugallja, hogy a *Guanzi* című könyvben található írások Guan Zhong írásai, vagy legalábbis követőinek egybegyűjtött művei, azonban tudományos igényvel pusztán az jelenthető ki, hogy a könyvben a kínai ókor különböző időszakaiban keletkezett, különböző szerzőktől származó, különféle filozófiai tradíciókat, gondolatáramlatokat megörökítő írások találhatók. A *Belső művelése* című értekezés szerzője ismeretlen (nem kizárt az sem, hogy több szerzőtől származik), a mű keletkezésének idejét számos kutató az i. e. 4. századra teszi, vagyis a Hadakozó Fejedelemségek időszakán (i. e. 5. sz.–i. e. 3. sz.) belülre.

A *Belső művelése* című munka értelmezése hosszú időn keresztül rendkívül jelentős kihívás elé állította a modern sinológiát. Nem csupán azért, mert az ókínai szövegek értelmezésekor szinte minden egyes írásjegyre értelmezése komoly kutatómunkát kíván meg, hanem azért is, mert a *Belső művelése* gondolati tartalma, mondanivalója olyan fogalomrendszerre épül, amelynek számos eleme korábban lényegesen nehezebben volt kutatható, és így sűrű homályba burkolódott. Az 1993-ban egy régészeti feltárás során Guodiannél talált *Taiyi sheng shui* 太一生水 (A Nagy Ég létrehozta a vizet) című, bambuszlapokra írt i. e. 4. századi kézirat azonban a kutatók számára kulcsot adott számos hasonló korú szöveg, így a *Belső művelése* értelmezéséhez is.

A *Taiyi sheng shui* című szöveg felbukkanása és kutatása lehetővé tette a *shen* 神 (szellemi) és a *ming* 明 (ragyogó) kifejezés korabeli értelmezésének megismerését, és ennek révén feltárult egy olyan elméletrendszer, amely a Hadakozó Fejedelemségek időszakában széles körben elterjedt volt, és alapjául szolgált számos önfejlesztéssel, önműveléssel kapcsolatos elméletnek, így a konfucianizmus egyik legjelentősebb gondolkodójaként számon tartott Xunzi 荀子 emberi természettel kapcsolatos elképzeléseinek, vagy a *Belső művelése* című értekezés filozófiájának is.

Ennek az elméletrendszernek a főbb elemei és *terminus technicusai* a következők:

1. Az emberi szív (*xin* 心), akárcsak az egész univerzum és benne minden létező, a párából (*qi* 氣) épül fel. A *Belső művelése* című mű bevezető gondolatai is ezzel a mindent felépítő párával kapcsolatosak (az „esszencia” és az „esszenciális pára” olyan pára, amely még nem öltött formát, és nem alakult ki belőle semmilyen létező):

„Közismert, hogy a létezők esszenciája,
ha jelen van, akkor előidézi a létrejövételt.
Alant létrehozza az ötféle gabonát,
odafent kialakítja a csillagokat.”

2. Ha megfelelő módon hatunk az emberi szívet felépítő párára, akkor elérhető, hogy az emberi szívben végbemenjen ugyanaz a folyamat, ami az univerzum létrejövetelekor is lezajlott. Az univerzum úgy jött létre, hogy az eredetileg a káosz állapotában lévő pára a Dao 道 – vagyis a mindenség rendezőelve – hatására lenyugodott, és megindult benne egy rendeződési folyamat: a nehezebb és zavarosabb pára leülepedett, és létrejött belőle a Föld, a tisztább és könnyebb pára felemelkedett, és létrejött belőle az Ég. Ha az emberi szívben lezajlik ugyanez a folyamat, akkor a szívben egy mikrokozmosz jön létre, a szíven belül kialakul az Ég és a Föld.

3. Ha a szíven belül – az előbb említett folyamat révén – kialakul az Ég és a Föld megtestesülése, vagy „testi formája” (*xing* 形), akkor ezzel egyidejűleg megjelenik a szívben az Ég és a Föld természete is, tehát az ember rendelkezni fog az Ég és a Föld természetével, és ezáltal „egyenlővé válik az Éggel és a Földdel”. Ez az önfejlesztés legvégső célja, az emberi létezés legfelső szintje, a tökéletes emberré, „szent emberré” (*shengren* 聖人) válás megvalósulása. Ezen a ponton fontos kifejteni, hogy a Guodiannél feltárt *Taiyi sheng shui* című szöveg arra is rávilágított, hogy a korabeli szövegekben az *égi természetet*, illetve az *égi természettel bíró párákat* rendszerint a „ragyogó” jelentésű *ming* 明 kifejezés, továbbá szinonimái jelölték (pl. „világos”, „tündöklő”, „megmutatkozó”), a *földi természetet*, illetve a *földi természettel rendelkező párákat* pedig rendszerint a „szellemi” jelentéssel bíró *shen* 神 kifejezés, illetve szinonimái jelölték (pl. „sötét”, „rejtőzködő”). A szöveg elvezetett annak a korabeli elméletnek a megismeréséhez is, hogy az Eget felépítő, égi természetű pára terjeszkedő, a Földet felépítő, földi természettel rendelkező pára ezzel szemben összesűrűsödő. Mindez a *Belső művelése* című értekezés alábbi részleteiben is tükröződik:

„Ha rendezetté tesszük a formát, és műveljük erényeinket,
akkor az Ég embersége és a Föld igazságossága önmagától eláraszt bennünket,
a szellemi (*shen* 神) és a ragyogó (*ming* 明) tökéletessége ragyogni fog bennünk,
és ismerni fogjuk a tízezer dolgot.”

„Ebből fakadóan az emberek párája
lehet ragyogó, mint amikor az Égbe emelkedik,

sötét, mint amikor alászáll a mélybe,
szétáradó, mint ahogyan a tengerben található,
és összegyülemlett, mint amikor bennünk van.”

4. A szívét felépítő pára rendeződési folyamatának megindulása – tehát az Ég és a Föld kialakítása a szívben – a pára lenyugtatásával (*jing* 靜) érhető el. *A belső művelésében* ez egyebek mellett így fogalmazódik meg:

„Ha a szív lenyugszik, a párája elrendeződik.”

5. A szívét felépítő pára lenyugtatása elsősorban az erények (*de* 德) segítségével valósítható meg, továbbá azért, hogy a szívét felépítő párát óvjuk a kívülről érkező zavaró hatásoktól. *A belső művelése* alábbi mondataiban is ezek az elképzelések jelennek meg:

„Mindebből következően ezt a párát nem lehet erővel megállapodásra bírni, azonban lenyugvásra lehet bírni az erények segítségével.”

„Amikor a külső létezők nem zavarják meg érzékszerveinket, és az érzékszerveink nem zavarják meg a szívünket, akkor beszélhetünk a belsők birtokbavételéről.”

A belső művelése című munkában számos további korabeli elmélet és tanítás jelenik meg, de mű fő gondolatmenetét a fent ismertetett elméletrendszer jelenti. (Akit a téma bővebben érdekel, a következő munkákban talál részletesebb kifejtést: Sándor P. Szabó: „The Term Shenming – Its Meaning in the Ancient Chinese Thought and in a Recently Discovered Manuscript”. In: *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae* 56 (2–4), 2003. 251–274.; Sándor P. Szabó: „Xunzi’s Theories on Human Nature in the Light of a Recently Discovered Manuscript”. In: Xing Wen (ed.): *Rethinking Confucianism*. San Antonio, Texas, USA, Trinity University, 2006. 127–131.)

A belső művelése című értekezés lentebb közreadott fordítása az alábbi szövegváltozat alapján készült: *Guanzi jiaozheng* 管子校正. In: *Zhuzi jicheng* 諸子集成. Hangzhou, Zhejiang Guji Chubanshe, 1999. 866–867.

